

Soru Sorma ve İtaat Etme Arasındaki Denge

وَذِرْوَةٌ سَنَامِهِ الْجِهَادُ. لَا يَنَالُهُ إِلَّا أَفْضَلُهُمْ

Ve zirvetü senâmihi'l-cihâdü. Lâ yenâlühe illâ efdalühüm.

“İslâm’ın tepesinin zirvesi, en yüksek noktası cihattır!”

Allah yolunda cihaat etmek! En kıymetlisi odur.

Lâ yenâlühe illâ efdalühüm. “Cihada da ancak en faziletli olanlar kalkışabilir.”

Herkes nasip olmaz, herkes yapamıyor. O yüksek dereceyi onlar alabilir.

Ebû Hüreyre *radıyallahu anh*’ten Ahmed b. Hanbel, İmam Müslim, Neseî, İbn Mâce ve Şâfiî rivayet etmişler.

a. Önceki Ümmetler Çok Soru Sordukları İçin Helak Oldular

Efendimiz buyuruyor ki;

ذُرُونِي مَا تَرَكَتُكُمْ، فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ
بِكثَرَةِ سُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ. فَإِذَا

أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، وَإِذَا
نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَدَعُوهُ.

Zerûnî mâ terektüküm fe-innemâ heleke men kâne kableküm bi-kesreti suâlihim va'htilâfihim alâ enbiyâihim. Fe-izâ emertüküm bi-şey'in fe'tû minhü mesteta'tüm ve izâ neheytüküm an şey'in fedeûhu.

Peygamber Efendimiz hadîs-i şerîfte buyuruyor ki;

Zerûnî mâ terektüküm. “Ben size bir şey söylemediğim zaman siz de beni kendi hâlime bırakın, işleri kurcalamayın.”

“Size söylemediğim noktada siz işi kurcalamayın. Beni kendi hâlime bırakın.”

Fe-innemâ heleke men kâne kableküm. “Çünkü sizden önceki peygamberlerin ümmetleri helâk oldular, helâk edildiler.”

Neden?

Bi-kesreti suâlihim. “Çok soru sordukları için helâk edildiler, helâke uğradılar.”

Va'htilâfihim alâ enbiyâihim. “Ve peygamberlerine muhalefetlerinden, söylediği söze aykırı davranıştan dolayı helâk oldular.”

“Ben sizi bıraktım mı, bir şey söylemedim mi kurcalamayın, sormayın. Eski ümmetler çok soru sorup da sorunun cevabı açıklandıktan sonra onu da yapmayıp peygamberlerine aykırı düştüklerinden dolayı helâk oldular. Siz bu duruma düşmeyin!”

Fe-izâ emertüküm bi-şey'in fe'tû minhü. “Ben size bir şeyi ‘yapın’ diye emredersem yapabildiğiniz kadar, gücünüz yettiğinde o konuda gayretinizi ortaya koyun, emrettiğim şeyi yapın!”

Mesteta'tüm. “Gücünüz yettiğinde!”

Peygamber Efendimiz ashâbına seyyidü'l-istiğfâr duasını öğretti:

اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، خَلَقْتَنِي وَأَنَا
عَبْدُكَ، وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ
بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، وَأَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ،

وَأَبُوءُ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا
أَنْتَ.

*Allâhümme ente rabbî lâ ilâhe illâ ente
halaktenî ve ene abdüke ve ene alâ ahdike ve
va'dike.*

“Yâ Rabbi! Vaat ediyorum ki sana verdiğim kulluk sözünü yerine getireceğim. Haramlara, günahlara bulaşmayacağım.”

“İyi kulluk yapacağım.” noktasında Peygamber Efendimiz dedi ki; *mesteta'tü* “Gücüm yettiğince.” de! Çünkü insan takat getiremeyebilir. Âciz, zayıf, gücüm yettiğince. Burada da öyle diyor:

“Ben size bir şeyi emrettim mi o emrettiğim konuda yapabileceğiniz şeyden ne kadarını yapabiliyorsanız o kadarını gücünüz yettiğince yapmaya koşun!”

Fe'tû minhü mesteta'tüm ve izâ neheytü-küm an şey'in fedeûhu. “Size bir şeyi de ‘Yapmayın!’ diye söyledim mi onu bırakın.”

“Bu kadar. Söz dinleyin!”

Bu tavsiyede açıklama olabilecek en tanımlanmış misal, olay nedir?

Peygamber Efendimiz müslümanlara hac farz olunca buyurdu ki;

“Ey müslümanlar! Bu Beytullah’a haccetmek size farz oldu, vazife oldu. Binâenaleyh haccediniz.”

Peygamber Efendimiz haccı emretti. Dinleyenlerden bir tanesi dedi ki;

“Yâ Resûlallah, her yıl mı?”

O her yıl haccedebilir. Çünkü Mekke’de, o civarda oturuyor. Stockholm’de oturmuyor ki! O orada yaşadıkça belki her sene haccedebilir.

“Her yıl mı yâ Resûlallah?” dedi.

Efendimiz duyduğu halde cevap vermedi.

“Yâ Resûlallah, her sene mi?”

Bir daha soruyor, duymadığını sanıyor. Bir daha sordu. Peygamber Efendimiz yine cevap vermedi.

“Yâ Resûlallah, hac her sene mi?”

Bir daha sordu. Merak ediyor, öğrenmek istiyor. Efendimiz cevap vermedi ve evine

girdi. Demek ki Allahu âlem sinirlendi. Çünkü duyuyor ama cevap vermiyor; anlasana... İçeri girdi. Biraz sonra çıktı, dedi ki;

“Demin bana ‘Her sene mi?’ diye soran nerede? Eğer o sorduğu zaman ben de Allah’ın peygamberi olarak ‘Evet.’ deyiverseydim [her sene hacetmek farz oluyordu]!”

Hapı yutmuşsunuz! İsveç’te de olsa, Kanada’da da olsa, kutupta da olsa, deryaların ötesinde de olsa her müslümana her sene hacetmek farz oluyordu.

Neden?

Resûlü buyurdu mu, Resûlü’nün ağzından çıkanı Allah uygulattırır!

Ama demedi. Peygamber Efendimiz şefkatinden, sevgisinden, bize olan acımasından, bizi korumasından dolayı demedi.

“Beni sıkıştırmayın. Ben size bir şey söylemediğim zaman sormayın.” dedi.

Eski ümmetlerin çok soru sorup da helâk olmasının misâli *Bakara* sûresinde, meşhur *Bakara* sûresine ismini veren olay:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً

*Inna'llâhe ye'mürüküm entezbehû bakaratên.*¹

Musa *aleyhisselam* dedi ki;

“Allah size bir sığır kesmeyi emrediyor. Sığır keseceksiniz, emrediyor.”

Bunlar sorular sormaya başladılar:

“Biz bu işi anlamadık. Nasıl bir sığır? Rengi nasıl olacak? İtibarlı mı? Düşkün bir hayvan mı olacak, yüksek kaliteli mi olacak? Şöyle mi olacak, böyle mi olacak?..”

Bir sürü soru sordular. Her sorduklarında da bir vafını söyledi. “Şu renkte olacak, şu şekilde olacak...” diye her soruda soru sordukları için iş zorlaştı. “Allah size bir sığır kesmeyi emrediyor.” deyince çarşıya gitselerdi, önlerine gelen ilk sığırı yakalasalar, çekip getirip kesselerdi bitecekti. “Sığır kes!” dedi; kesti, bitecekti.

Ama “Şöyle mi olacak, böyle mi olacak?..” deyince ortaya öyle bir tarif çıktı ki

---

¹ 2/Bakara, 67.

yok öyle bir hayvan! Araya araya nihayet birisinde buldular. Ama onu da alıncaya kadar... Çok da pahalı, çok da masraflı oldu. Kestiler ama;

فَذَبْحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ^٢

Fe-zebehûhâ ve mâ kâdû yef'alûn. “Nerede ise kesemeyecek bir duruma da geliyorlardı.”²

Böyle sorular sorup da ondan sonra tutamadıkları da oldu, soru sorup da açıklaması yapıldıktan sonra tutmayınca da o zaman Cenâb-ı Hak cezayı yapııştırıyor.

Mesela Cenâb-ı Hak Davud *aleyhisselâm*'a tâbi olan orduya; “Nehirden su içmeyin!” diye emretti. İçtiler. İçince de başlarına çok sıkıntılar geldi.

Demek ki Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir şey sorulmadığı zaman çok kurcalanmamasını, söyleneni tutmalarını, anlattıkları kadar uygulanmasını emrediyor.

Arapçası ince, ne diyor?

---

² 2/Bakara, 71.

Fe'tû minhü. “O emredilen şeyi, bir şey emrettiğim zaman ondan...” diyor. *Fe'tû bihî* demiyor. *Fe'tû minhü mesteta'tü.* “O konuda yapabileceğiniz şeylerden ne kadarını yapabilirseniz gücünüz yetecek kadarını yapın!” diyor. “Tam onu yapın!” da demiyor, “Kalkışın!” [diyor].

“Git çarşıdan ekmek al.”

Tamam, kolay. Kalkarsın, gidersin çarşıdan bir ekmek alırsın. Gitmiyor da duruyor. Soruyor:

“Nasıl ekmek alayım?”

“Kepekli ekmek al.”

Dükkâna gidiyor:

“Bana kepekli ekmek ver.”

“Kepekli ekmek yok.”

Bu sefer kepekli ekmek aramak için dolaşmak zorunda kalıyor. Geliyor:

“Kepekli ekmek varmış da nasılını alayım?..”

“Cevizlisini al.”

Hadi, gidiyor:

“Kepekli ekmeğın cevırlısı var mı?”

“Yok.”

“Nerede bulunur?..”

Böyle sorup da ondan sonra tutamadıkları da oldu. Soru sorup da açıklaması yapıldıktan sonra tutmayınca da o zaman Cenâb- Hak cezayı yapıştırıyor. Mesela Davud *aleyhisselam*'a tâbi olan orduya "Nehirden su içmeyin." diye emretti Cenâb-ı Hak. İçtiler, içince de başlarına çok sıkıntılar geldi.

Demek ki iş sorunun cevabı verildikçe zorlaşıyor. Anladığın gibi yaparsan söz yerine gelmiş olur, sen de vebalden kurtulursun. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz hazretleri onu tarif ediyor, onu tavsiye buyuyor.

Çok ince ince sorular sordukları zaman ince sorulardan dolayı işler zorlaşır, bir de kafalar karışır. Sonra verilen cevaptan da tatmin olmazlar. Tatmin olmayınca da ayakları bir kayar ki cehennemın kuyusuna, çukuruna yuvarlanır giderler!

Allahu Teâlâ hazretleri bizi samimi müslüman eylesin ve Kur'ân-ı Kerîm'in âyetlerini,

Resûlullah'ın hadîs-i şerîflerini okuyup anladığı kadarı ile güzelce hâlisâne, muhlisâne yapmayı nasip eylesin. Kurcaladıkça Cenâb-ı Hak imtihan eder.

Hatta Peygamber Efendimiz'in bir tavsiyesi daha var, bir gerçeği daha bildiriyor. "Din ile kimse baş edemez." Baş edemez ne demek? Dindarlığı eksiksiz, kusursuz, hiç noksansız, tam yapmak isteyen kimseye Allah bir zorluk daha çıkartır. Onu bitirince arkasından biraz zorluk daha çıkartır. Bir zorluk daha... Kimse tamamıyla dinin üstesinden gelemez. O halde insan yapabildiği kadarını yapacak. Haddini bilecek, boynunu bükecek, Cenâb-ı Hak'tan affu mağfiret dileyecek. Öyle iddialı olmaya kalktıkça; "*Velen yüşâdet dine ehadün illa galebehu.*" din hepsinin üstünden gelir. Dindarlığı iyi yapacağım dedikçe, zorlandıkça, gayretlendikçe o zaman daha ince imtihanlar gelir. Cenâb-ı Hak kulların takati nispetinde yaptığını seviyor. Takatinden fazlasını da yük olarak yüklemiyor. Büyük bir lütuftur. Öyle de dua etmemizi bize emrediyor. "*Mala tâgata lenâ bihi.*" Kendisine takat getiremeyeceğimiz şeyi bize yükleme diye duayı da öğretiyor. Allahu

teala hazretleri hem bizim azımızı çoğa say-
sın. Hem ibadetleri güzel yapmaya bize gay-
ret, kuvvet versin. Hayırlı şekli yapmayı ilham
eylesin. Hem de tevazu sahibi eylesin. Öyle or-
tada yalancı pehlivan gibi “Var mı bana yan
bakan!” diye el çırpıp, peşrev yapıp öyle dola-
şanlardan etmesin. Şöyle güzel güzel kulluk
yapıp rızasını kazanıp huzuruna sevdiği razı ol-
duğu kul olarak varıp cennetiyle cemaliyle
müşerref olmayı cümlenize, cümlemize nasip
eylesin.

el-Fâtîha.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN
4 Recep 1421 / 02.10.2000

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

